

Сыдыков Б.К.

**СКУЛЬПТУРА ЖАСООДОГУ КӨРКӨМ ИСКУССТВОНУН
ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮН БАЛДАРГА ОКУТУП, ҮЙРӨТҮҮДӨГҮ ТАРБИЯНЫН
ЖАНА ӨНҮГҮП ӨСҮҮСҮНҮН МЕТОДИКАЛЫК МАКСАТТАРЫ**

Сыдыков Б.К.

**МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ЛЕПКЕ И ЗАДАЧИ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ И РАЗВИТИЯ В ПРОЦЕССЕ
ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

B.K. Sydykov

**METHODS OF TEACHING SCULPTING
AND OBJECTIVES ART EDUCATION AND DEVELOPMENT
IN THE PROCESS OF GRAPHIC ACTIVITY**

УДК: 159.946.3:373.2

Балдардын мүнөздүү өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен алардын ички балалык туюмдарына карап, алардын искусство жана анын алкагында скульптура боюнча билим деңгээлин жогорулатууга аз да болсо аракет көрүүнүн негизиндеги окутуунун методикасына көңүл бөлүндү.

Негизги сөздөр: *структура, коом, процесс, сезимдер, борбор, тарбия, балдар.*

Изобразительное искусство приобретает в силу присущей ему конкретности, наглядности большое воспитательное значение. Через образы искусства у детей воспитываются интерес и любовь к прекрасному, развиваются эстетические чувства. Перед ними раскрываются богатство и разнообразие красок окружающего мира, форм, движения.

Ключевые слова: *структура общества, процесс, знания, чувства, центр, культура, дети.*

Art becomes a force in its inherent concreteness, clarity, great educational value. In art the children are brought up interest and a love of beauty, develop aesthetic sense. In front of them reveals the richness and diversity of colors of the surrounding world, shapes, movement.

Key words: *the structure, process, knowledge, feelings, center, culture, children.*

Мектепке чейинки билим берүүнүн Концепциясынын негизинде биздин коомдун өнүгүшүнүн азыркы этабында жогорку окуу жайынын ишинин негизги принциптеринин бири болуп педагогикалык процессти гумандаштыруу саналат. Анын негизги мааниси – баланын бүтүндөй педагогикалык ишмердүүлүгүн көңүлдүн борборуна коюу, активдүү ишмердүүлүктөгү анын керектөөлөрүн канааттандыруу, чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн, кыял чабытын өнүктүрүү, эмоционалдык ийгилигин камсыз кылуу.

Педагогикалык процессти гумандаштыруудагы маанилүү жол – мектепке чейинки мекемелерде тарбияланып жаткан бардык балдардын көркөм-чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү жана эстетикалык тарбияга көңүл бурууну күчөтүү. Ал эми шарттардын бири- ишкердүүлүктүн өзгөчө (спецификалык) түрлөрүнө көңүл бурууга артыкчылык берүү, анын ичинде сүрөттөөчүлүккө. Жабыштырып

жасоо-сүрөттөөчүлүк ишмердүүлүктүн ичинен эмоционалдуу түрлөрүнүн бири. Жабыштырып жасоонун мааниси тууралуу скульптор И.Я. Гинцбург төмөндөгүдөй аткан: “Математика илиминде арифметика кандай роль ойносо, жабыштырып жасоо сүрөттөөчүлүк искусство чыгармаларынын ичинде ошондой эле роль ойнойт”¹ Бул предмет жөнүндөгү түшүнүктүн алиппеси. Бул биринчи окуу, предметти баяндоо, бөлүктөрдүн туура айкалышуусу, жардамчы менен негизгинин – телонун кошумчалардан айырмасы, - мунун бардыгы жабыштырып жасоо менен предметти элестетип көрсөтүүдө чагылдырылат”. Эстетикалык тарбия берүү чоңдордун жардамында кичине куракта эле башталат, анткени балдарга социалдык маданияттын негиздери берилет. Советтик окумуштуулардын изилдөөлөрү (А.В. Запорожец, Л.А. Венгер, В.П. Зинченко. Н.Н. Поддьяков ж.б) балдарга берилүүчү тажрыйбанын негизинде объектиге логикалык мамиленин баштапкы формасы жатышы керек экендигин далилдешти, анткени баланын өнүгүшүндөгү алга жылуулар борбордук байланыштыруучу түшүнүктү бөлүп көрсөтүү менен системалуу билимди берет. Искусстводо бул көркөм образ. Маселен, скульптор (бездизчи) скульптурада жаныбарлардын образы аркылуу жаныбарлар дүйнөсүнүн жалпы түшүнүгүн берет. Көркөм образды эмоционалдуу кабыл алуу, искусствонун тилинин өзгөчөлүгүн түшүнүү эстетикалык аң-сезимдин баштапкы формаларын, акырындык менен эстетикалык ой жүгүртүүнү, баалоону балдарда калыптандырат.

Скульптуранын таасирдүүлүгү бир бүтүндүктү түзүүчү ритмикалык катыштардын, массалардын көлөмүнүн, негизги пландарды куруунун, формалардын өзгөчө архитектуроникасынын жардамы менен жетишилет, анткени үч өлчөмдүү мейкиндикти ээлейт.

Скульптуранын негизги эстетикалык каражаттары болуп көлөм, сөлөкөт (силует), бөлүктөрдүн бири-бирине шайкеш келиши (пропорциялар), жарык

¹ Иваницкий М.Ф. Очерк пластиковой анатомии человека. - М., 1955. - С. 80.

көлөкөсү (светотень), башкача айтканда, көлөмдүү форманы куруу, пластикалык моделдөө, сөлөкөттү иштеп чыгуу, фактура, материал, кээде түс эсептелет.

Скульптуранын таасирдүүлүгүнүн жана ойлоп табуучулук каражаттары – жарык жана көлөкө. Тулкусун оюп же чаптап жасоочу фигуранын тегиздиктери жана үстүнкү беттери жарыкты чагылдыруу жана көлөкөнү берүү менен көрүүчүлөргө эстетикалык таасир берүүчү форманын мейкиндиктик оюнун түзөт. Кайсы гана скульптуралык чыгарма болбосун, анын таасирдүүлүгү сүрөттөөчүлүк искусствонун бул түрүнө мүнөздүү таасирдүүлүктүн ар кандай каражаттарын скульптор өз көркөм чыгармачылыгында кандай пайдалангандыгынан көз каранды. Эгер скульптура менен живописсти салыштыра турган болсок, анда биз искусствонун эки түрүндө тең предметтердин көлөмү чагылдырыларын көрбүз, бирок живописчиге көлөмдүүлүктүн иллюзиясын түзүүгө туура келет, бул жарык менен көлөкөнүн жардамында жетишилет.

Скульптуралык көркөм образ чындыгында эле мейкиндикте жашайт жана реалдуу көлөмдүүлүккө ээ. Анткени бардык тарабынан көрүү каалоосун көрүүчүдө пайда кылат.

Скульптурада чагылдыруунун башкы каражатынын көлөмү. Көрүүчү скульптураны бир нече ирет кароо жана аны айланып чыгуу менен, мейкиндиктеги корпустун жайгашышын ар бир жолкусунда ар башкача кабылдайт. Мындан сырткары, фигура кыймылдап жаткандай, өзгөрүп жаткандай сезимде калат. Скульптурадагы көркөм образ тууралуу айтып жатып, искусствонун бул түрүндө көбүнчө адам чагылдырыларын белгилеп кетүү керек. Материалдардын ар кандай касиеттери адам денесинин бүтүндөй комплексин берүү үчүн колдонулат. Скульптура адамдын келбетин, бет түзүлүшүн, санаркоосун, мүнөзүн, кабагын, үмүтүн, тилегин туура көрсөтө алат.

“Баланын кабылдоосу өзгөчө курч. Балалык куракта эмоционалдуу кабылданган нерсе, өмүр бою сакталып калат”². Сулуулукту, кооздукту кабылдоо искусствого аяр жана урматтап мамиле жасоону, эстетикалык сезимди балдарда калыптандырат. Белгилүү бир маалыматты алып жүргөндүгү менен искусство чыгармалары баланын кругозорун кеңейтет. Алар адеп-ахлактык сезимдерин калыптанышына таасир берет. Исствонун тарбия берүүчүлүк таасири жөнүндө айтып жатып, бул баланын инсандык жалпы маданиятын калыптандыруудагы зарыл элемент экендигин белгилеп кетишибиз керек.

Балдардын мүнөздүү өзгөчөлүктөрүнүн бири ички дүйнө менен дененин өз ара тыгыз байланышы. Биз балдарга көркөм ишмердүүлүктүн ар кандай түрлөрүнө карата ички дүйнөсүнүн шыктуулугун көрсөтүүгө мүмкүнчүлүк беребиз. Бул аркылуу алар инстинктен арылышат. Бирок, алардын өнүгүшүнө

көнүл кош кароого болбойт. Балдардын жан дүйнөсүнүн калыптанышынын алмаштыргыс каражаты болуп искусство: адабият, музыка, скульптура, элдик оозеки чыгармачылык, живопись, театр саналат. Адамдын инсандыгынын калыптанышында искусствонун таасири абдан зор. Сүрөт искусствонун таасиринин алдында тарбияланып жаткан бала үчүн дүйнө көп маанилүү, көп түрдүү, көп түстүү, сулуу жана кооз болуп көрүнөт.

Эстетикалык сабаттуу адамдарды тарбиялабай туруп, искусствону түшүнүүгө жана баалоого, акыл-ой баалуулуктарын урматтоого бала кезден тарбиялабай туруп, чыгармачылык башталышты балдарда тарбиялабай туруп гармониялуу өнүккөн жана чыгармачылык активдүү инсанды калыптандыруу мүмкүн эмес.

Белгилүү бир сапаттардын кооздугун (түс, форма, түзүлүш ж.б.) билбей туруп, искусствону таанууга мүмкүн эмес. Сүрөт искусствонун чыгармалары менен тааныштыруу баланын инсандык ар тараптан өнүгүшүнө, анын жан дүйнөсүнүн байышына жардам берүү үчүн тартылган.

“Педагогдор сулуулукка балдардын мамилесин калыптандырган кабылдоо, баалоо жана ишмердүүлүктү өнүктүрүү позициясында искусствонун эстетикалык объектилерин карашат. Сулуулук – бул эмоционалдык көңүлдү, сезимди тарбиялоодогу биринчи тепкич”³. Курчап турган чөйрөнүн сулуулугунун аркасында болмушту образдуу таанууга болгон керектөө, кызыгуу балада пайда болот. Т.С. Комарованын маалыматы боюнча искусстводогу кооздукту баалоо менен балдар адамдын ички сулуулугун бөлүп көрсөтүшпөйт, бул түшүнүккө ар кандай маанини киргизишет (жашоо, кооздук ж.б.). Качан рухий баалуулуктарга кабылдоо тарбияланганда, качан сулуулук конкреттүү мазмун менен толукталганда абал окутууга ылайык алмашат. Балалык куракта эстетикалык мамиленин калыптанышынын өзгөчөлүгү биринчи кезекте баланын дүйнөнү кабылдоо жөндөмдүүлүгү менен аныкталат. Бала эстетикалык өнүгүшүндө элементардык көрсөтмөлүк-сезимдик таасирден таасирдин каражаттары аркылуу оригиналдуу образды түзүү мүмкүнчүлүгүнө чейинки жолду басып өтөт.

Бул максатты ишке ашыруу үчүн оптималдуу жол – искусствого искусствонун каражаттары аркылуу эстетикалык мамилени калыптандыруу. Исство менен тааныштыруунун максаты- сулуулуктун дүйнөсүнө балдарды алып кирүү, адамдар, алардын рухий сулуулугу жөнүндө алардын эмоционалдык түшүнүктөрүн байытуу; сүрөттөөчү ишмердүүлүктө эстетикалык мамилени жана көркөм-чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрдү калыптандыруу. Бул максаттарга жетишүү төмөндөгү милдеттер аркылуу ишке ашырылат:

1) Рухий баалуулуктарга балдарды тартуу.

² Ысыкеев А. Психолого-педагогический практикум в школе. - Б., 2000. - С. 101.

³ Аксенов Н.К. Рисунок. В помощь начинающему художнику-оформителю. - М., 1987. - С. 7.

2) Искусстводо, жаратылышта, жашоодо жана эмгекте эстетикалык объектилерди кабылдоого, өздөштүрүүгө, баалоого инсандын даярдыгын өнүктүрүү.

3) Өткөндүн эстетикалык жана маданий мурастарына ээ болуу.

4) Сулуулуктун мыйзамдары боюнча жашоону жана ишмердүүлүктү куруунун керектөөлөрүн өнүктүрүү.

5) Бардыгында: ойдо, иште, жүрүм-турумда сырткы кебетесинде сулуу болууга умтулууну калыптандыруу.

6) Көрүү таасирин байытуу, эстетикалык сезимдерди жана баалоону калыптандыруу үчүн искусствонун ар кандай түрлөрүнүн чыгармалары менен балдарды тааныштыруу (живопись, элдик жана декоративдик-колдонмо көркөм өнөр).

7) Активдүү эстетикалык ишмердүүлүккө балдарды кошуу: көркөм ишмердүүлүктүн ар кандай түрлөрүндө баштапкы көндүмдөр менен жөндөмдөрдү калыптандыруу, тактап айтсак- сүрөт тартууга, жабыштырып жасоого, конструкциялоого ж.б.

8) Көркөм, рухий, дене тарбиялык маданияттын тармагында чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрдү калыптандыруу, гармониялуу өзүн өзү өнүктүрүүгө инсанды камтуу.

9) Тааныш техниканы өз алдынча айкалыштырууга умтулууну колдоо, сүрөттөөнүн ар кандай ыкмаларын бириктирүүгө өздүк демилге боюнча жаңыны өздөштүрүүгө жардам берүү.

10) Сүрөттөөчү техникалар, көркөм материалдар менен эркин, өз алдынча, ар кыл планда эксперимент жасоо үчүн шарттарды түзүү.

Милдеттердин бул тобу ишке ашыруу процессинде алардын өз ара байланышынын шарттарында гана оң натыйжа берет.

“Искусство чыгармалары аркылуу балдар жашоонун көрүнүштөрү менен жөн гана таанышышпайт: алар сулуулук, таасирдүүлүк, максатка багыттуулук, гармониялуулук жөнүндө түшүнүк алышат, б.а., турмушту эстетикалык өздөштүрүүгө үйрөнүшөт”⁴.

Баарынан мурда, педагог искусствонун чыгармаларына кызыгууну балдарда тарбиялайт, аларга көңүл бурууну чакырат. Акырындык менен ал эстетикалык кабылдоо жөндөмдүүлүгүн калыптандырат. Эстетикалык кабылдоо үчүн сүрөттөлүүчү көрүнүштөргө толкундануучу, кызыгуучу мамиле мүнөздүү. Мындай мамиле сөздөрдө айтылууну, сүрөттөрдө тартылууну, скульптураларда берилүүнү табат. Балдар мурда көрбөгөн сүрөттөрдү, скульптураларды кароо менен аларга кызыгышат. Эмне сүрөттөлгөндүгүн, тааныш предметтерди жана көрүнүштөрдү билишет, мурда билбегендери менен таанышышат. Балдарда эстетикалык кабылдоону өнүктүрүү менен алардын көңүлүн сүрөттөлүү нерсенин мазмунуна гана эмес, ошондой эле образды

таасирдүү кылуучу сүрөттөөнүн каражаттарына, образды берүүнүн формаларына да багыттоо керек. Адамдардын, жаныбарлардын образдарын, окуяларды сүрөттөөгө, искусство чыгармаларындагы түстүк тараптарга, мүнөздүү деталдардын байлыгына көңүл буруунун багыттуулугу аларды элементардуу баалоо жөндөмүнө балдарды алып барууга мүмкүнчүлүк берет. Балдардагы баалоочу мамиле баарыдан мурда бир чыгармага артыкчылык кылууда берилет: балдар көбүнчө жаккан нерсесин бир нече ирет көрсөтүүнү суранышат; жакшы көргөн чыгармасы пайда болот, ан-сезимдүү кубануу сезими, көргөн нерсесинен канагат алуу өнүгөт.

3-4 жаштагы балдар менен иштөөдө алардын көңүлүн сүрөткө буруу маанилүү. Сүрөттүн мазмунуна бөбөктүн көңүлүн буруунун бир ыкмасыбул сүрөттө тартылган баланын ордуна өзүн коюуну балага сунуштоо. Бала ал үчүн кызык окуянын каарманы болот жана өзү жөнүндө айта баштайт. Кичинекей балдар менен сүрөттү көрүүдө байкоочулукту жана кепти өнүктүрүүчү бөтөнчө оюндук ыкманы киргизүүгө болот: байкоочулукка жана сүйлөөгө козгоо менен тарбиячы суроолор аркылуу мелдешке баланы кызыктырат- “Ким сүрөттөн көп нерселерди көрөт?”. Балдар сүрөттү көбүнчө унчукпастан көрүшөт. тарбиячы балдардын сүйлөөсүн колдошу керек, сүрөттүн мазмунун жакшы түшүнүүгө жардам берүү менен предметтерди жана алардын айрым мүнөздүү белгилерин туура атоого үйрөтөт.

“Жогорку топто балдар сүрөт искусствосунун ар кандай түрлөрү- живопись, графика, скульптура, декоративдик-колдонмо искусство менен таанышышат. Искусство чыгармаларындагы образдар сулуулукка кызыгууну жана сүйүүнү балдарда тарбиялоого, эстетикалык сезимдерин, чыгармачылык элестетүүлөрүн өнүктүрүүгө жардам берет”⁵. Мектепке чейинки мекеменин жогорку топтогу балдары кандайдыр бир аракет сүрөттөлгөн кызык сюжеттүү сүрөттөрдү гана эмес, ар кандай мазмундагы чыгармаларды кабылдоо жөндөмүнө ээ болушат. ошону менен бирге сюжеттүү сүрөттү кенже курактагы караганда башкача кабылдоо жөндөмүнө ээ: көптөгөн нерселер тууралуу алар көбүрөөк элестете алышат; балдар тарабынан алынган билимдер жана турмуш көрүнүштөрү жөнүндөгү жаңы түшүнүктөр жардам берет.

Бул курактагы балдарда жаратылышка болгон сүйүү жетиштүү өнүккөн, жана алар пейзажга кызыгуу менен мамиле кылышат, жылдын кайсы мезгили сүрөттөлгөнүн, күз жана жазга эмне мүнөздүү экендигин, аларды берүүдө сүрөтчү кандай боёкторду колдонгондугун, кыштын ызгаары менен күздүн шамалы кандай сүрөттөлгөндүгүн аныкташат.

Сүрөттү кайталап көрсөтүүнү практикалоо өтө маанилүү: тааныш чыгармалар жандуу талкууну жаратат; аларда биринчи көргөндө байкалбаган

⁴ Мигунов А.С. Искусство и процесс познания. - М., 1986. - С. 5.

⁵ Сыдыгалиев Ж.С. Мектеп сүрөт искусствосун окутуунун методикалык негиздери. - Б., 2010. – 22-б.

деталдар белгиленет. Чыгармаларды көрүү аңгемелешүү, суроо-жооп менен коштолот (берүүнүн каражаттары сыяктуу эле мазмунга да ориентировка берилет); балдар өз алдынча тигил же бул образдын таасирдүүлүгүн белгилеген прозалык чыгармалардан үзүндүлөрдү, ырларды айтышат. Балдар менен болгон аңгемелешүү сүрөттө тартылган окуяларды терең түшүнүүгө багытталат: балдар эмне сүрөттөлгөндүгүн гана айтып бербестен, кантип чагылдырылгандыгына да токтолушат. Тарбиячы буга аңгеменин үлгүсүнүн жардамы менен балдарды үйрөтөт. Сүрөткө карата болгон тарбиячынын аңгемеси балдардын кызыгуусун. Алардын көңүлүн буруш үчүн образдуу, таасирдүү болушу керек. Качан бул мүмкүн болгондо тарбиячы көркөм адабиятты пайдаланат (ыр саптарын, жомоктон, аңгемеден үзүндү окуйт). Мисалы, В.М. Васнецовдун “Аленушка” сүрөтүн тарбиячы балдарга көрсөтүп жатып, сүрөтчү жомокторго карата сүрөт тартканды абдан жакшы көргөндүгүн айтып берет. Балдарга сүрөттү көрсөтүү менен суроолорду берет. Балдар Аленушканын сүрөтүн көрүп, анын абдан капаланып тургандыгын, кайгылуу көздөрү тууралуу айтышат, жада калса табият да аны менен кошо кайгырып жаткандай.

Тарбиячы балдарды бир сүрөт менен экинчи сүрөттү салыштырууга алып барат. Жогорку топтогу балдар айрым салыштырма анализге жөндөмдүү. Мисалы. Аларга И. Левитандын “Март” сүрөтү менен А. Саврасовдун “Чаар каргалар учуп келишти” сүрөтүн көрсөтүү менен, алардын оюу боюнча кайсы сүрөттө эрте жаз, ал эми кайсы сүрөттө кеч жаз берилгендигин тарбиячы сурайт. Бул жерде чаар каргалар уя жасап жатышат, - дейт Саврасовдун сүрөтүн көрсөтүп бир бала, - ал эми бул жерде канаттуулар көрүнбөйт жана кар абдан көп, - дейт “Март” сүрөтүн көрсөтүп жатып. Ошондой эле тарбиячы кайсы сүрөттө күн ачык экендигин сурайт, бул аркылуу балдардын көңүлүн сүрөттүн колоритине бурат. “Чаар каргалар учуп келишти” сүрөтүнө балдардын көңүлүн буруу менен тарбиячы сүрөт тууралуу кызыктуу аңгеме курат. Андан соң суроолорду берүү менен балдарды кызыктырат. Башка учурларда, балдардын сүрөттөрдү көрө билүү жөндөмү өнүккөндө жана аларга болгон кызыгуу тарбияланганда дароо суроо берүү менен аңгемелешүүнү баштаса болот. Аңгемелешүү менен тарбиячы балдарга кызыктуу формада сүрөт боюнча өз пикирин билдирет, алардын жоопторун жалпылайт.

“Китептик иллюстрация тексттин мазмунун терең кабылдоого балдарды тартууга мүмкүнчүлүк түзөт. Мында угулган текст менен сүрөттүн мазмунунун ортосундагы байланышты белгилеген тарбиячынын берген суроолору чоң роль ойнойт”⁶. Мисалы, каармандын образын анализдөөдө тарбиячы каармандын сырткы кебетесине мүнөздүү иллюстрацияны балдарга көрсөтүү менен суроолорду берет

(С.Михалковдун “Стёпа ага”). Стёпанын жасаган иштери. Педагог балдарга жыйынтык жасоого, жалпылоого жардам берет, башкысын бөлүп көрсөтүүгө көңүлдөрүн бурат. Натыйжада мындай сабактарда балдардын сүрөттөргө болгон кызыгуусу өнүгөт. алар бала бакчадан башка жерлерде да, сүрөттөрдү көрүп, анын мазмунун тарбиячыга айтып беришет. Балдардын сүрөткө болгон кызыгуусун арттырыш үчүн жана өз алдынча өз оюн билдирүүгө көнүктүрүү үчүн бала бакчада “Дүкөн” оюнун ойнотсо болот. Балдарга бир канча майда сүрөттөрдөн өздөрү каалаганын тандап алышат.

Декоративдик-колдонмо искусство менен тааныштырууда башкача ыкмалары да колдонсо болот. Баарыдан мурда балдар буюмдардын максатка ылайыктуулугун, буюмдардын колдонулушу менен сулуулуктун айкалышын түшүнүшү керек. Качан максатка ылайык келгенде, буюмдар менен аракет кылуу, аларды пайдалануу мүмкүнчүлүгү балдарга сунушталат.

Буюмдардагы оймолорду, декоративдик сүрөттөрдү кароодо оюндун элементтерин киргизсе болот: тарбиячы окшош же бир түрдөгү элементтерди сунуш кылат, алар кандай кайталангандыгын көрсөтүүнү, окшош элементтердеги түстөрдүн бирдейлигин же айырмасын көрсөтүүнү сунуштайт. Тарбиячы элементтердин кайталанышы тууралуу, алардын ирети менен кайталанышы тууралуу, колдонуунун ар түрдүүлүгү тууралуу ой жүгүртүүгө балдарды тартат. Предметтердеги оймолор жана орнаменттер декоративдик сүрөттө жардам берет: балдар оймону ритмдүү жана көп түстүү кылып жасаганга үйрөнүшөт.

“Элдик оюнчуктар менен балдарды тааныштыруу менен тарбиячы үлгүгө эмоционалдык мамилени аларда чакырууга умтулат, сүрөттүн элементтеринин өзгөчөлүктөрүн, түстүк айкалыштардын кооздугун көрө билүүгө үйрөтөт”⁷. Мисалы, сабак үчүн бир нече оюнчуктарды алса болот. Балдар оюнчуктарды, алардагы сүрөттөрдү, пайдаланылган түстөрдү кылдат карап чыгышат; сүрөттөрдүн айрым ыкмалары көрсөтүлөт.

Даярдоочу курстардын балдарын экскурсияга музейлерге же декоративдик искусствонун көрсөтмөлөрүнө алып баруу жакшы натыйжа берет. Сабактарда жана оюндарда окшош чыгармалар менен тааныштыгы бар балдар музейдеги же көрсөтмөдөгү экспонаттарды кызыгуу менен карап чыгышат, музей кызматкеринин түшүндүрүүлөрүн кунт коюу менен угушат. Тарбиячы өз алдынча карап чыгууга дем берет, балдардын айтып бергендерин угат.

Ошентип, балдар бакчасында искусство менен балдарды тааныштыруунун төмөндөгүдөй формалары, методдору жана ыкмалары колдонулат:

1) Айрым чыгармаларды же атайын тандалган сүрөттөрдүн, скульптуралардын, иллюстрациялардын, декоративдик-колдонмо искусствосунун чыгар-

⁶ Баженова И.Н., Амонашвили Ш.А., Лысенкова С.Н., Волков И.П. ж/б. Педагогикалык изденүү. - Ф.,1989. -19-б.

⁷ Сакулиной Н.П. Методика обучения рисованию, лепке и аппликации в детском саду. - М., 1971. - С. 83.

маларынын сериясын карап чыгуу. Сабак үчүн искусствонун кайсы бир түрүнүн чыгармалары – же сүрөт, же скульптура, же декоративдик-колдонмо искусствосунун чыгармасы тандалып алынат.

2) Карап чыгуу балдарга берилген суроо, аңгемелешүү, балдардын өз алдынча айтып берүүсү, тарбиячынын аңгемеси, ыр же прозалык чыгармалардан үзүндү окуп берүү менен коштолот.

3) Балдар бакчасындагы топтук бөлмөдө же залда искусствонун кайсы бир түрүнүн

чыгармаларынан же тигил же бул темадагы көркөм чыгармаларга көрсөтмөлөр уюштурулат: эстамптар, иллюстрациялар, скульптуралар ж.б.

4) Жогорку топтун балдарына мазмуну жана көлөмү боюнча балдарга жеткиликтүү жана түшүнүктүү, мурда тандалып алынган материалды көрүү үчүн музейлерге жана көрсөтмөлөргө экскурсия уюштурулат.

5) Балдар бакчасында жана андан сырткары искусство чыгармаларын өз алдынча көргөн балдар сыланып кызыктырылат. Көргөндөрү тууралуу балдардын айтып бергендерин тарбиячы кунт коюп угат.

Адабияттар:

1. Иваницкий М.Ф. Очерк пластиковой анатомии человека. - М., 1955.
2. Ысыкеев А. Психолого-педагогический практикум в школе. - Б., 2000.
3. Аксенов Н.К. Рисунок. В помощь начинающему художнику-оформителю. - М., 1987.
4. Мигунов А.С. Искусство и процесс познания. - М., 1986. - С. 5.
5. Сыдыгалиев Ж.С. Мектеп сүрөт искусствосун окутуунун методикалык негиздери. - Б., 2010.
6. Баженова И.Н., Амонашвили Ш.А., Лысенкова С.Н., Волков И.П. ж/б. Педагогикалык изденүү. - Ф., 1989.
7. Сакулиной Н.П. Методика обучения рисованию, лепке и аппликации в детском саду. - М., 1971.

Рецензент: д.п.н., профессор Калдыбаева А.Т.